

جمهوری اسلامی ایران
مدیریت حوزه علمیه استان قم
رساله علمی سطح ۳

گونه‌شناسی، علل و راه‌های پیشگیری از نفوذ دشمن از منظر قرآن کریم

استاد راهنما: حجت‌الاسلام و المسلمین سیدعیسی مسترجمی

محقق:

حسین عبداللهی

سال ۱۳۹۸

چکیده

نفوذ دشمن از جمله موانعی است که همواره فرد و جامعه را از رسیدن به اهداف خویش باز می‌دارد. پس از شکل‌گیری جنبشهای دینی و تشکیل حکومت‌های الهی نیز، دشمن به دنبال نفوذ در لایه‌های مختلف جامعه دین، اعم از عوام و خواص است. این مسئله پس از ناکامی و ناامیدی از اقدامات سخت اعم از جنگ، ترور و... افزایش می‌یابد. درک راه‌های نفوذ دشمن و نیز راهکارهای مقابله با آن، از اهمیت به‌سزایی برخوردار است و در معارف قرآنی و روایی کاملاً بدان‌ها توجه و تذکر داده شده است و مقام معظم رهبری نیز آن را مورد تأکید قرار داده‌اند. مطالعه توصیفی - تحلیلی معارف و آموزه‌های قرآن کریم و معصومان (ع) ما را به این نتیجه می‌رساند که دشمن از راه‌های فرهنگی، سیاسی و اقتصادی در جامعه اسلامی نفوذ کرده و به دنبال تحقق منویات سوء خود است. این مسئله معلول عوامل و زمینه‌هایی همچون عدم بصیرت، عدم شناخت دشمن، تفرقه، سستی در پایبندی به آرمانها و اهداف است که می‌توان با بصیرت‌افزایی، تقویت فرهنگ دینی و استقلال و نیز شناخت دقیق اهداف دشمن، از نفوذ او جلوگیری کرد.

کلیدواژگان: نفوذ دشمن، گونه‌های نفوذ، عوامل نفوذ، راهکارهای مقابله با نفوذ

فهرست مطالب

۵.....	چکیده.....
۹.....	فصل اول: کلیات و مفاهیم.....
۱۰.....	گفتار اول: کلیات.....
۱۰.....	۱- بیان مسأله.....
۱۱.....	۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۱۱.....	۳- سؤالات تحقیق.....
۱۱.....	۴- فرضیه تحقیق.....
۱۲.....	۵- پیشینه تحقیق.....
۱۴.....	۶- روش تحقیق.....
۱۶.....	گفتار دوم: مفاهیم.....
۱۶.....	۱- نفوذ.....
۱۹.....	۲- دشمن.....
۱۹.....	گفتار سوم: پیشینه نفوذ دشمن.....
۲۴.....	گفتار چهارم: نفوذ شیطان از منظر قرآن.....
۳۱.....	گفتار چهارم: جنگ نرم دشمن.....

- ۳۶ فصل دوم: گونه های نفوذ دشمن
- ۳۷ گفتار اول: نفوذ فرهنگی
- ۴۵ گفتار دوم: نفوذ سیاسی
- ۵۳ گفتار سوم: نفوذ اقتصادی
- ۶۳ فصل سوم: علل و زمینه های نفوذ دشمن
- ۶۴ گفتار اول: فقدان بصیرت خواص
- ۷۰ گفتار دوم: تغییر سبک زندگی و تمایل به مدل فکری و زیستی دشمن
- ۷۵ گفتار سوم: سستی جامعه در پایبندی به آرمان ها و اهداف الهی
- ۸۲ گفتار چهارم: عدم شناخت صحیح و جامع دشمن و اهداف او
- ۸۹ گفتار پنجم: ایجاد تفرقه و شکاف در جامعه
- ۹۷ فصل چهارم: راه های پیشگیری از نفوذ دشمن
- ۹۸ گفتار اول: بالابردن آگاهی و بصیرت
- ۱۰۴ گفتار دوم: انسجام و وحدت درونی و جلوگیری از تفرقه و شکاف
- ۱۰۶ گفتار سوم: حفظ و بهرهمندی از استقلال ملی
- ۱۰۸ گفتار چهارم: تقویت فرهنگ دینی و نفی مادگرایی
- ۱۱۲ گفتار پنجم: ترویج اصول و ارزش های اسلامی

گفتار ششم: تبعیت از رهبری و درک اهداف او..... ۱۱۷

نتیجه گیری..... ۱۲۳

کتابنامه..... ۱۲۵

فصل اول

کلیات و مفاهیم

در این فصل، پس از بیان کلیات و مفاهیم همسو که شامل واژگان نفوذ و دشمن بوده، طی چند گفتار به موضوعاتی پیش‌نیازی پرداخته خواهد شد که مشتمل بر مواردی چون درآمدی بر نفوذ دشمن در طول تاریخ، دورنگاهی به نفوذ شیطان و... است.

گفتار اول: کلیات

۱- بیان مسأله

دشمن همواره بر دستیابی به اهداف خود در میان جامعه ایمانی، پس از ناکامی از جنگ و فتوحات سخت، به دنبال باز کردن قلعه‌ها و ورود از مجاری درونی اجتماع مؤمنین بوده است که از طرفی دارای تلفات و هزینه کمتر و از جهتی با درصد موفقیت بالاتری همراه خواهد بود. بر همین اساس پس از شکل‌گیری انقلاب اسلامی و ظهور و بروز قدرت آن در عرصه‌های بین‌المللی و جهانی، دشمن جهانی پس از ناکامی و ناامیدی از اقدامات سخت اعم از جنگ، ترور و... به پروژه نفوذ روی آورده‌اند تا از این راستا بتوانند انقلاب اسلامی را از درون به چالش و تضعیف بکشانند.

این امر همواره مدنظر مقام معظم رهبری بوده و در دوران اخیر به اوج تأکید ایشان رسیده است. گونه‌های نفوذ دشمن از منظری به موارد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و... تقسیم می‌شوند و از جمله عوامل آن، فقدان بصیرت، سستی جامعه در گرایش به آرمان‌ها، تغییر سبک زندگی و... بوده و از راه‌کارهای پیشگیری، بالابردن انسجام درونی، افزایش بصیرت و... است. بر همین اساس بوده که نویسندگان در طول این تحقیق بر آن برآمده تا با تکیه بر منبع فیاض

الهی(قرآن کریم)، مقوله نفوذ را از سه منظر گونه‌ها، علل و راه‌های پیشگیری مورد تبیین و بررسی قرار دهد.

۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

از جمله عوامل انتخاب این موضوع می‌توان به موارد ذیل اشاره داشت؛

- ۱- گسترش روزافزون نفوذ دشمن در ساحت‌های گوناگون.
- ۲- تأکید وافر مقام معظم رهبری به مقوله نفوذ و ضرورت توجه بیش از پیش به ابعاد آن.
- ۳- کمبود آثار مرتبط با موضوع از دیدگاه قرآن کریم.

۳- سؤالات تحقیق

سؤال اصلی

گونه‌ها، علل و راه‌های پیشگیری از نفوذ دشمن از منظر قرآن کریم کدامند؟

سؤالات فرعی

۱. گونه‌های نفوذ دشمن از منظر قرآن کریم چیست؟
۲. علل و زمینه‌های نفوذ دشمن از منظر قرآن کریم چیست؟
۳. راه‌های پیشگیری از نفوذ دشمن از منظر قرآن کریم چیست؟

۴- فرضیه تحقیق

۱- از منظر قرآن کریم، نفوذ دشمن، دارای گونه‌هایی است؛ این گونه‌ها از منظری به موارد فرهنگی، سیاسی و اقتصادی ... تقسیم می‌شوند.

۲- از منظر قرآن کریم، نفوذ دشمن، دارای علل و ریشه‌هایی است؛ از جمله عوامل آن، فقدان بصیرت، سستی جامعه در گرایش به آرمان‌ها، تغییر سبک زندگی و... است.

۳- از منظر قرآن کریم، نفوذ دشمن، دارای راه‌هایی جهت جلوگیری و ممانعت است؛ از راهکارهای پیشگیری، بالابردن انسجام درونی، افزایش بصیرت و... است.

۵- پیشینه تحقیق

برخی از کتاب‌های مرتبط با بحث نفوذ به این شرح است:

۱- نفوذی‌ها مروری بر روش‌ها و عوامل نفوذ شیطان در جامعه اسلامی با تاکید بر آیات قرآن کریم نوشته عبدالکریم بهجت پور؛ در این کتاب جریان‌های نفوذ معرفی شده و به شش گروه با محوریت عامل اول که شیطان بود پرداخته شد و عوامل بعدی اصحاب ادیان و مذاهب، بیمار دلان، منافقان، صاحبان جاه و مقام و خسته اراده‌ها بودند و در هر عامل خصوصیات رفتاری و انگیزه آنها بررسی شد و نکته حائز اهمیت این کتاب چگونگی ارتباط مباحث قرآنی با انقلاب اسلامی است.

۲- جریان شناسی نفوذ در صدر اسلام با تاکید بر دوران حضرت علی(ع) از علی کرمی؛ نویسنده در این کتاب به جریان نفوذ دشمن در دوران حضرت علی(ع) پرداخته و اشاره کرده که نفوذ در آن دوران بیشتر درونی بوده و به این خاطر برای مردم عادی قابل تشخیص نبود.

همچنین مقالاتی با عناوین ذیل نیز در این باره نگاشته شده است:

۱- راهکارهای مقابله با جنگ نرم و نفوذ در قرآن کریم از مجتبی دولتی و دکتر سید رضا موسوی؛ در این مقاله روشهای مقابله با جنگ نرم و نفوذ در قرآن تبیین شده و اینکه راهکارهای مقابله با ترفندهای شیطانی از منظر قرآن شناسایی شده است.

۲- راههای نفوذ شیطان در انسان از دیدگاه قرآن از عبدالحسین برهانیان؛ در این مقاله نویسنده به نفوذ خاص شیطان در انسان پرداخته و ویژگیهای این موجود شریر، چگونگی هجوم و راههای فریب و نفوذ او را مورد بررسی قرار داده است.

۳- راهبرد مقابله با جریان نفوذ از منظر قرآن از محمد باقر بابایی؛ نویسنده معتقد است که با به روز کردن مبانی فکری و ارزشی که از آن به حصار فکری و فرهنگی یاد کرده میشود در مقابله با جریان نفوذ و شیاطین در انسانها از این راهبرد مهم قرآنی بهره جست.

۴- نفوذ و رخنه بررسی ابعاد نفوذ دشمن از مرتضی غرهبان روزبهانی؛ ابعاد نفوذ دشمن را به چهار بعد: سیاسی، فرهنگی، نظامی، اقتصادی تقسیم کرده و خطرناکترین نفوذ را نفوذ فرهنگی میدانند و آن را مورد بررسی قرار داده است.

در انتها پایان نامه‌هایی با عناوین مرتبط با نفوذ معرفی می‌شود:

۱- راههای نفوذ شیطان و طرق پیشگیری از آنها از دید قرآن از زهرا بال افکن؛ در این پایان نامه به ویژگیهای شیطان و ماهیت وجودی و فلسفه خلقتش پرداخته شده و صفاتی که قرآن برای شیطان به کار برده و مهم ترین راههای نفوذش مورد تاکید قرار گرفته است و سپس راههای پیشگیری و درمان نفوذ را مورد بررسی قرار داده است.

۲- شیطان زمینه‌های نفوذ و راههای پیشگیری از دیدگاه قرآن و روایات از زهرا کشمیری؛ عوامل نفوذ شیطان و راههای پیشگیری را مورد بررسی قرار داده است.

۳- نفوذ دشمن در مکاتب الهی از فهیمه محلاتی؛ در این پژوهش به زمینه‌های انگیزه دشمن برای نفوذ کردن در جوامع دینی پرداخته که عمده ترین انگیزه‌ها تمایلات نفسانی، قدرت‌گرایی، ثروت‌اندوزی، جهل و ترس هستند و در چهار محور فعالیت میکنند سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی. که در این میان نفوذ فرهنگی را مهم می‌دانند.

پژوهش‌های مطرح شده از جامعیت کافی برخوردار نیستند برخی فقط روش‌ها و عوامل نفوذ شیطان را در جامعه اسلامی با تطبیق دادن آن با انقلاب اسلامی مورد بررسی قرار دادند و برخی دیگر در برهه خاص و برخی فقط راهکار ارائه دادند و برخی دیگر انواع نفوذ اجتماعی را فقط مورد بررسی قرار دادند اما وجه تمایز این تحقیق، از موارد برشمرده شده در این بوده که این تحقیق در باب گونه‌شناسی، علل و راهکارها که موضوع این تحقیق بوده فعالیت‌های صورت پذیرفته است. در واقع مسأله نفوذ از منظر قرآن کریم کمتر مورد توجه قرار گرفته و می‌توان با الگوگیری از قرآن کریم به تبیین بهتری از این موضوع رسید.

۶- روش تحقیق

از منظری در این تحقیق، روش تحقیق بنیادی بوده و زوایای گوناگون موضوع مورد بررسی و تبیین قرار خواهد گرفت و با بهره‌گیری از استدلال و تحلیل و بر پایه مطالعات کتابخانه‌ای به تشریح مباحث پرداخته خواهد شد. از جهتی دیگر تحقیق دارای زمینه کاربردی است؛ چراکه با استفاده از نتایج به دست آمده می‌توان برای بهبود و به کمال رساندن رفتارهای فردی و

اجتماعی، ساختارها و الگوهای مناسبی را به مخاطب ارائه نمود. لازم به ذکر است که نتایج حاصل شده به عنوان یک نظریه ارائه نمی‌گردد بلکه برآمده از نوعی مقایسه و نظم‌دهی بوده که پژوهشگر آنها را آشکارتر بیان کرده است. از طرفی نیز داده‌ها به روش کتابخانه‌ای جمع-آوری شده است.

در حقیقت روش این تحقیق از نوع استنتاجی است به این نحو که بدون پیش فرض ذهنی جهت دهنده و صرفاً به همراه سؤالاتی که از جهان واقعی در حوزه‌های علوم سیاسی، مدیریت و اجتماعی و... دریافت می‌کنیم، سراغ قرآن رفته و پس از تفسیر قرآن با کمک منابع معتبر به کاوش پاسخ این سؤالات در قرآن کریم می‌پردازیم. به عنوان مثال، واقعیت‌های خارجی به ما اثبات می‌کند که نفوذ دشمن به یک گونه واحد نیست و ما گونه‌ها و اقسام آن را از قرآن کریم استنتاج و سؤال می‌کنیم و به دنبال پاسخ آن، از این متن و حیانی هستیم، این مسأله درباره علل و راه‌های پیشگیری از نفوذ دشمن نیز صادق است.

گفتار دوم: مفاهیم

در این گفتار به بررسی مفاهیم همسو با موضوع پرداخته خواهد شد؛

۱- نفوذ

نفوذ در زبان عربی به معنای ورود نمودن از نقاط و رخنه‌های موجود در شیء است.^۱ در زبان فارسی نفوذ در معانی‌ای چون رخنه، رسوخ، سرایت، داخل شدن در چیزی، تاثیر و اثر کردن در چیزی، اعتبار، توانایی و قدرت به کار رفته است.^۲ نفوذ در اصطلاح سیاسی به معنی رخنه در مجموعه تصمیم‌گیری و شریان‌های فکری جامعه از طرف دشمن است.^۳

اصطلاحات اجتماعی و سیاسی نزدیک به مفهوم لغوی آن یعنی رخنه و نفوذ در افکار و عقاید و تأثیرگذاری برای ایجاد تغییر در جهت اهداف نفوذکننده است. از این رو در حوزه رفتارهای اجتماعی وقتی از افراد صاحب نفوذ سخن گفته می‌شود، کسانی هستند که دارای محبوبیت و مقبولیت اجتماعی بوده و مردم از آنان سخن شنوی داشته و گفتار و رفتار خویش را با آنان هماهنگ می‌کنند. به سخن دیگر، صاحب نفوذ، کسی است که به عنوان مرجعیت مقبول مردم پذیرفته شده است که به طور طبیعی این مقبولیت با محبوبیت همراه است.

برخی دانشمندان سیاست میان نفوذ سیاسی و اقتدار سیاسی تمایز قائل شده‌اند؛ در حالی که اقتدار سیاسی حقی قانونی و رسمی حکومت برای اتخاذ و اعمال تصمیمات رسمی در سیاست عمومی است، نفوذ سیاسی توانایی اشخاص خصوصی و گروه‌ها برای تأثیرگذاری بر

^۱. ر.ک: ابن منظور، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۱۳، ص ۲۱۷.

^۲. ر.ک: دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، ج ۱۱، ص ۴۵۶.

^۳. ر.ک: علم‌الهدی، سیداحمد، سیاست در قرآن، ص ۵۴.

اتخاذ و اعمال تصمیمات رسمی حکومت است، لذا نفوذ سیاسی توانایی افراد و گروه‌های خصوصی برای نفوذ شکل دادن و تهیه کنترل شرایطی است که بر تصمیمات اقتدار و کنش‌های کسانی که در مقام اتخاذ تصمیمات رسمی هستند تأثیر می‌گذارد. نفوذ سیاسی توانایی افراد و گروه‌ها برای کنترل، شکل دادن و مشروط کردن تصمیمات مقتدرانه و کنش‌های کسانی است که قدرت رسمی و قانونی برای اتخاذ آن تصمیمات و کنش‌ها را دارند.

افراد و اشخاص این توانایی را برای شکل دادن و کنترل رفتار تصمیم‌سازی صاحبان قدرت رسمی و قانونی را دارند. نفوذ به دوگونه درست و نادرست قابل تقسیم است؛ نفوذ درست و شایسته، وقتی است که فردی دیگری را با مهربانی و توجه و با تماس صحیح با خود همراه می‌کند. ولی نفوذ ناشایست وقتی است که فردی طالب اعمال قدرت بر دیگری با روش‌های ناشایست شود.^۱

از این روی، نفوذ در اصطلاحات اجتماعی و سیاسی به معنای رخنه در افکار و عقاید و تاثیر گذاری برای ایجاد تغییر در جهت اهداف نفوذ کننده است از این رو، در حوزه رفتارهای اجتماعی وقتی از افراد صاحب نفوذ سخن گفته می‌شود کسانی هستند که دارای محبوبیت و مقبولیت اجتماعی بوده و مردم از آنان حرف شنوی دارند و گفتار و رفتار خود را با آنان هماهنگ می‌کنند بنابراین نفوذ به معنای راه یافتن پنهانی در گروهی یا جایی^۲ به منظور هدفی است و این هدف شامل تاثیر گذاشتن، ضربه زدن، قدرت یابی، اعتبار یابی، اطلاع گیری و مانند آن می‌باشد و در اصطلاح علوم نظامی به معنای ورود به مکانی به وسیله چیرگی و غلبه و

^۱. ر.ک: بابایی، محمدباقر، راه‌های مقابله با جریان نفوذ از منظر قرآن، ص ۳۹.

^۲. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، ص ۱۱۶۶.

پیشروی آشکار و نهان است.^۱ توانایی فرد از تغییر دادن رفتار دیگران بدون داشتن موقعیت رسمی و فراگرد اثر گذاری بر افکار و رفتار یا عواطف شخص دیگر را نیز نفوذ می-گویند.^۲ نفوذی به کسی می‌گویند که میان گروهی راه پیدا می‌کند به قصد اطلاع یابی از اسرار آنها یا اینکه اهداف خود را به آنها تلقین میکند. در قرآن کریم کلمه نفوذ سه بار آمده و آن هم در یک آیه: «يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّ اسْتِطْعَمْتُمْ أَنْ تَتَّقُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانْقُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ».^۳

علامه طباطبایی این نفوذ را با توجه به سیاق مربوط به زمان آخرت و قیامت گرفته و گفته است مراد از «استطاعت» قدرت است و کلمه «تتقوا» از ماده نفوذ در اصل به معنای پاره کردن و عبور کردن از چیزی است در اینجا مراد فرار از کرانه‌های محشر است و معنای آیه این است که «ای گروه جن و انس، اگر توانستید از حساب و کتاب قیامت بگریزید، این شما و این نواحی آسمانها و زمین، ولی به هر طرف بگریزید بالاخره به ملک خدا گریخته اید و شما نمی-توانید از ملک خدا در آید، واز مواخذه او رها شوید و اینکه فرموده: «لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ» یعنی قادر بر نفوذ نخواهید بود مگر با نوعی سلطه که شما فاقد آن هستید.»^۴ لذا در قرآن نفوذ به معنای اصطلاحی نیامده، بلکه به معنای لغوی آن بکار رفته است اما با به کار گیری از مفاهیم قرآنی و تفسیر قرآن به قرآن می‌توان این اصطلاح در قرآن را با الفاظ و جملات دیگری که بیان شده دریافت کرد.

۱. جواهردهی، علی، نفوذ و نفوذی‌ها در تحلیل قرآنی، ص ۲۱.

۲. مجیدی، حسن، مفهوم شناسی اشکال و تاکتیک های اعمال نفوذ، ص ۱۸.

۳. رحمن، آیه ۳۳.

۴. طباطبایی، سیدمحمد حسین، المیزان، ج ۱۹، ص ۱۷۹.

۲- دشمن

دشمن در لغت فارسی به معنی زشت ذات، زشت خوی؛ این کلمه مرکب است از «دش» به معنی بد و زشت و «من» به معنی نفس و ذات. بنابراین به صورت مرکب می‌شود زشت خوی و زشت ذات.^۱ برخی هم گویند: مرکب از «دشت» به معنی بد و زشت و «من» است به معنی بدنفس، بددل، زشت طبع است. این واژه به معنی مفرد و جمع به کار می‌رود و هم‌چنین به آن- که عداوت می‌کند به شخص و کسی که ضرر می‌رساند، دشمن گویند. آن که بد فرد دیگری را خواهان است (آن کس که بدخواه دیگری است).^۲

اما دشمن در اصطلاح مفسران به آن کس که ضرر می‌رساند اطلاق می‌شود و اصطلاحات هم معنا با آن عبارت است از: حریف، ضد، مخالف، معارض و عدو.^۳ عدو دو گونه است: عداوتی به قصد دشمنی و خصومت مثل آیه «جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ»^۴ دشمنی و عداوتی که از روی قصد نباشد بلکه حالتی به او دست می‌دهد که اذیت می‌شود همانگونه که از دشمنان مورد اذیت و آزار قرار می‌گیرد، مثل آیه «فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّيَ إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ»^۵.

گفتار سوم: پیشینه نفوذ دشمن

نفوذ دشمن قدمتی تاریخی داشته و به اولین روزهای خلقت انسان بازمی‌گردد که او شیطان در بهشت حضرت آدم و حوا را وسوسه نمود و ایشان را از محیط بهشت به زمین خاکی راند، اما

^۱ دهخدا، علی اکبر، لغتنامه دهخدا، ج ۸، ص ۱۶۹.

^۲ معین، محمد، فرهنگ معین، ج ۷، ص ۴۴۱.

^۳ حسینی دشتی، سید مصطفی، معارف و معاریف، ج ۵، ص ۴۰۳.

^۴ فرقان، آیه ۳۱؛ برای هر پیامبری دشمنی از مجرمین قرار دادیم.

^۵ شعراء، آیه ۷۷؛ آنها دشمنان منند مگر پروردگار جهانیان.